

Prawo własności intelektualnej i wyniki przedsiębiorstw w UE

Sprawozdanie z analizy na szczeblu przedsiębiorstw,
luty 2021

Streszczenie

Streszczenie

Jednym z zadań europejskiego obserwatorium do spraw naruszeń praw własności intelektualnej („Obserwatorium”), będącego częścią Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), jest dostarczanie popartych dowodami danych dotyczących wpływu, roli i postrzegania przez społeczeństwo własności intelektualnej w kontekście gospodarki Unii Europejskiej (UE). Aby osiągnąć ten cel, Obserwatorium realizuje program badań społeczno-gospodarczych.

Podobnie w Strategicznym planie Europejskiego Urzędu Patentowego (EPO) na 2023 r. nadano priorytet prowadzeniu badań gospodarczych w celu zaspokojenia rosnącego zapotrzebowania zainteresowanych stron na zwiększanie świadomości dotyczącej wpływu europejskiego systemu patentowego i jego rozwoju.

W 2013 r. dwa wspomniane urzędy opublikowały wspólne opracowanie, w którym oceniono łączny wkład sektorów intensywnie wykorzystujących różnego rodzaju prawa własności intelektualnej w gospodarkę Unii ogółem oraz gospodarki poszczególnych państw członkowskich UE. Opracowanie to zaktualizowano w 2016 r. i ponownie w 2019 r. Jednym z głównych ustaleń edycji z 2019 r. było to, że sektory, które w ponadprzeciętnym stopniu korzystają z praw własności intelektualnej, odpowiadały za 29% zatrudnienia i 45% PKB w UE, a wartości te wzrosły od czasu badania przeprowadzonego w 2016 r.

Niniejsze sprawozdanie stanowi badanie następcze, w którym więcej uwagi poświęcono roli praw własności intelektualnej, analizując dużą, reprezentatywną próbę liczącą ponad 127 000 europejskich przedsiębiorstw, aby porównać wyniki gospodarcze przedsiębiorstw posiadających prawa własności intelektualnej i tych, które tego rodzaju praw nie posiadają. W 2015 r. EUIPO (wówczas funkcjonujący jako Urząd Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (UHRW)) opublikował podobne badanie, z którego wynikało, że przedsiębiorstwa posiadające prawa własności intelektualnej mają wyższy przychód w przeliczeniu na pracownika i wypłacają wyższe wynagrodzenia niż przedsiębiorstwa nieposiadające takich praw. Niniejsze wspólne opracowanie EPO i EUIPO stanowi aktualizację opracowania EUIPO z 2015 r. z wykorzystaniem ulepszonych danych i metod. W przeciwieństwie do wcześniejszego opracowania, które stworzono na podstawie danych z 12 państw członkowskich, w niniejszej publikacji ujęto dane z przedsiębiorstw ze wszystkich 27 państw członkowskich i Zjednoczonego Królestwa¹.

Do praw własności intelektualnej uwzględnionych w opracowaniu należą **patenty, znaki towarowe i wzory** (lub dowolne ich połączenie). Ze względu na szczególny charakter nie uwzględniono w tym opracowaniu praw autorskich, praw do ochrony odmian roślin oraz oznaczeń geograficznych, które stanowiły część badań na szczeblu sektora². Z drugiej strony w niniejszym opracowaniu wzięto pod uwagę zarówno europejskie, jak i krajowe prawa własności intelektualnej, co stanowi ważne udoskonalenie danych, a także pozwala uzyskać pełny obraz zbioru praw własności intelektualnej każdego z przedsiębiorstw, z uwzględnieniem zarówno praw europejskich, jak i krajowych.

¹ Zjednoczone Królestwo opuściło UE 31 stycznia 2020 r. Jednakże okres objęty badaniem to lata 2007–2019, kiedy to Zjednoczone Królestwo było państwem członkowskim, dlatego też uwzględniono dane dotyczące przedsiębiorstw w Zjednoczonym Królestwie.

² Prawa autorskie nie zawsze są zarejestrowane, natomiast oznaczenia geograficzne nie są rejestrowane przez poszczególne przedsiębiorstwa, więc nie istnieją dane dotyczące posiadania tych praw własności intelektualnej na szczeblu przedsiębiorstw. Prawa do ochrony odmian roślin są przedmiotem osobnego projektu badawczego realizowanego przez EUIPO.

Dane dotyczące zbioru praw własności intelektualnej każdego z przedsiębiorstw porównano z informacjami zawartymi w handlowej bazie danych ORBIS. Baza ta zawiera informacje finansowe i inne informacje na temat milionów europejskich przedsiębiorstw, pochodzące z deklaracji i sprawozdań księgowych składanych przez spółki w rejestrach handlowych państw członkowskich UE. Do badania wykorzystano informacje finansowe i inne informacje o przedsiębiorstwach, które są zarejestrowane jako formalni właściciele patentów, znaków towarowych lub wzorów. Niektóre przedsiębiorstwa, które są częścią większej struktury grupowej, mogą nie być formalnymi właścicielami praw własności intelektualnej (oficjalny tytuł własności może należeć do ich spółek dominujących), ale mogą mimo to wykorzystywać prawa własności intelektualnej w swojej działalności komercyjnej.

Istnieją różne sposoby pomiaru wyników gospodarczych przedsiębiorstwa. Ze względu na ograniczenie danych i konieczność porównywania podobnego z podobnym (co eliminuje wpływ wielkości przedsiębiorstwa na wynik statystyczny) za **główny wskaźnik wyników przedsiębiorstwa** uznano **przychód na pracownika**.

Zbiór danych skonstruowano w taki sposób, aby próba była reprezentatywna dla ogólnej populacji przedsiębiorstw w UE. Pozwala to na porównanie wyników przedsiębiorstw posiadających prawa własności intelektualnej z wynikami przedsiębiorstw, które nie są właścicielami takich praw, przy jednoczesnej kontroli istotnych czynników, takich jak kraj, sektor czy wielkość przedsiębiorstwa. Według naszej wiedzy zakres tego zbioru danych jest zdecydowanie szerszy niż zakres danych pochodzących z wszelkich innych obecnie dostępnych źródeł tego rodzaju, co zapewnia dostatecznie dużą próbę, aby można było wyciągnąć solidne i reprezentatywne wnioski.

Badanie to nie zawiera zaleceń dotyczących polityki, ponieważ nie zostały one objęte badaniem. Przedstawiono w nim natomiast dowody, którymi mogą posłużyć się w swojej pracy osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki i które służą jako punkt wyjścia do zwiększania świadomości na temat własności intelektualnej wśród obywateli Europy ogółem, a w szczególności wśród MŚP.

Metodyka

Dane analizowano z wykorzystaniem dwóch metod.

Po pierwsze dokonano kompilacji **statystyk opisowych** w celu przedstawienia różnic między właścicielami a podmiotami niebędącymi właścicielami praw własności intelektualnej, biorąc pod uwagę specyfikę gospodarczą. Różnice zbadano pod kątem istotności statystycznej. W rozdziale 4 przedstawiono wyniki tej analizy.

W rozdziale 5 zawarto ustalenia dokonane na podstawie **analizy ekonometrycznej** danych. Umożliwia ona dogłębne zbadanie związków między posiadaniem przez przedsiębiorstwa praw własności intelektualnej a ich wynikami gospodarczymi. Chociaż nie można udowodnić związku przyczynowego w ścisłym znaczeniu tego wyrażenia, dostępne dane pozwalają badaczom prowadzącym analizę ekonometryczną kontrolować kilka dodatkowych czynników wpływających na wyniki gospodarcze oraz „wyzolować” relację między posiadaniem praw własności intelektualnej a wynikami przedsiębiorstwa. Z analizy zdecydowanie wynika, że istnieje systematyczna, pozytywna

zależność między posiadaniem praw własności intelektualnej a wynikami gospodarczymi na szczeblu poszczególnych przedsiębiorstw.

Główne ustalenia

W tabeli E1 podsumowano główne zmienne finansowe i dotyczące przedsiębiorstwa z próby z ostatnich lat.

Tabela E1: Średnie wartości wybranych zmiennych w podziale na status właściciela praw własności intelektualnej, 2015–2018

		Liczba zatrudnionych	Przychód na pracownika (tys. EUR/rok)	Płaca na pracownika (tys. EUR/rok)
Podmioty niebędące właścicielami PWI		5,1	148,6	29,8
Właściciele PWI	Wszystkie PWI	13,5	178,6	35,6
	różnica w % w porównaniu z podmiotami niebędącymi właścicielami	163,8%	20,2%	19,3%
	Właściciele patentów	28,7	202,4	45,5
	różnica w % w porównaniu z podmiotami niebędącymi właścicielami	460,1%	36,3%	52,6%
	Właściciele znaków towarowych	13,5	179,6	35,0
	różnica w % w porównaniu z podmiotami niebędącymi właścicielami	164,3%	20,9%	17,4%
	Właściciele wzorów	29,1	196,3	38,7
różnica w % w porównaniu z podmiotami niebędącymi właścicielami	467,9%	32,2%	29,7%	

Uwaga: Wartości liczbowe pochodzą z dostępnych obserwacji 127 199 przedsiębiorstw. Wszystkie różnice są istotne statystycznie na poziomie 1%. Grupa „wszyscy właściciele praw własności intelektualnej” została zdefiniowana jako zbiór przedsiębiorstw, które posiadają co najmniej jeden patent, znak towarowy lub wzór bądź dowolne ich połączenie. Grupy „właściciele patentów”, „właściciele znaków towarowych” i „właściciele wzorów” zostały zdefiniowane jako przedsiębiorstwa posiadające co najmniej jedno prawo własności intelektualnej danego typu. Ponieważ wiele przedsiębiorstw posiada prawo będące połączeniem trzech wymienionych, właściciele różnych praw własności intelektualnej to zbiory nakładające się.

Jak pokazuje tabela E1, przedsiębiorstwa posiadające prawa własności intelektualnej są na ogół większe pod względem liczby pracowników niż podmioty, które takich praw nie posiadają (średnio 13,5 w porównaniu do 5,1 pracownika). Z tego względu wskaźniki wyników gospodarczych, takie jak przychód, zyski i wynagrodzenia, podano w przeliczeniu na pracownika.

Przedsiębiorstwa będące właścicielami praw własności intelektualnej mają zatem średnio 20% wyższy przychód w przeliczeniu na pracownika niż przedsiębiorstwa, które nie są właścicielami takich praw. Jeżeli chodzi o indywidualne prawa własności intelektualnej, średnia premia w wynikach, jaką zyskują przedsiębiorstwa będące właścicielami praw własności intelektualnej, wynosi 36% w przypadku patentów, 21% w przypadku znaków towarowych i 32% w przypadku wzorów.

Z tabeli E1 wynika również, że przedsiębiorstwa będące właścicielami praw własności intelektualnej płacą średnio o 19% wyższe wynagrodzenie niż przedsiębiorstwa niebędące właścicielami takich

praw. Efekt ten jest najbardziej dostrzegalny w przypadku posiadania patentów (53%), a w dalszej kolejności – wzorów (30%) i znaków towarowych (17%). Zarówno pod względem przychodu na pracownika, jak i wypłacanego wynagrodzenia patenty są prawem własności intelektualnej, które przeciętnie daje przedsiębiorstwom i ich pracownikom największą korzyść w zestawieniu ze znakami towarowymi i wzorami. Wyniki te pokrywają się z wynikami badania dotyczącego znaczenia własności intelektualnej na poziomie sektora (EPO/EUIPO, 2019), w którym analizowano wkład sektorów intensywnie korzystających z praw własności intelektualnej w gospodarkę Unii pod względem produktu krajowego brutto, zatrudnienia, wynagrodzeń i międzynarodowej wymiany handlowej. W badaniu tym stwierdzono, że w sektorach intensywnie korzystających z praw własności intelektualnej odnotowuje się najwyższą premię w wynagrodzeniu.

Z tabeli E2 wynika, że sektor najintensywniej korzystający z praw własności intelektualnej to sektor informacji i komunikacji, w którym 18% przedsiębiorstw to właściciele praw własności intelektualnej, a dalsze miejsca zajmuje sektor produkcji, gdzie odsetek takich przedsiębiorstw wynosi 14%, oraz pozostała działalność usługowa (14%). Z praw własności intelektualnej na stosunkowo dużą skalę korzystają również przedsiębiorstwa świadczące usługi profesjonalne („działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”) (13% takich przedsiębiorstw to właściciele praw własności intelektualnej).

Ponieważ zdecydowaną większość przedsiębiorstw należących do próby stanowią MŚP (co odzwierciedla sytuację w ogólnym zbiorze przedsiębiorstw Unii), ogólna dystrybucja właścicieli praw własności intelektualnej między państwami jest podobna do wyników odnotowanych w przypadku MŚP. Najczęściej właścicielami praw własności intelektualnej są przedsiębiorstwa z Malty, Portugalii, Cypru, Niemiec, Austrii, Hiszpanii, Francji, Polski i Zjednoczonego Królestwa. W tych państwach ponad 10% wszystkich MŚP jest właścicielem co najmniej jednego z trzech praw własności intelektualnej.

Tabela E2: 10 kategorii NACE³ czołowych pod względem praw własności intelektualnej

Sekcja NACE	Posiadanie praw własności intelektualnej (%)
J: Informacja i komunikacja	17,67
C: Produkcja	14,42
S: Pozostała działalność usługowa	14,4
M: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	12,97
N: Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	10,66
E: Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i	9,6

³ Utworzona w 1970 r. nomenklatura NACE („Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne”) jest klasyfikacją działalności gospodarczej stosowaną przez Komisję Europejską. Jej aktualną podstawą prawną jest rozporządzenie (WE) nr 1893/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej NACE Rev. 2.

odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	
G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli	8,95
D: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych	5,9
L: Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	5,75
I: Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5,51

Uwaga: W tabeli przedstawiono udział właścicieli praw własności intelektualnej w ogólnej liczbie przedsiębiorstw reprezentujących każdą sekcję NACE. W próbie pokazano tylko sekcje NACE liczące co najmniej 100 przedsiębiorstw.

Analiza ekonometryczna przedstawiona w rozdziale 5 pozwala na wyizolowanie skutków posiadania praw własności intelektualnej po wyłączeniu innych czynników, takich jak wielkość przedsiębiorstwa lub państwa lub sektory prowadzenia działalności. Wyniki, które podsumowano w tabeli E3 poniżej, potwierdzają pozytywną zależność między posiadaniem praw własności intelektualnej a wynikami gospodarczymi, z przychodem w przeliczeniu na pracownika wyższym o 55% w przypadku podmiotów będących właścicielami praw własności intelektualnej niż w przypadku podmiotów niebędących właścicielami takich praw. Można to uznać za jeden z głównych wyników tego badania.

Ponadto z analizy wynika, że związek ten jest szczególnie wyraźny w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)⁴. Przychód na pracownika w MŚP będących właścicielami praw własności intelektualnej jest o 68% wyższy niż w podmiotach, które w ogóle nie są właścicielami żadnych takich praw. Zatem chociaż większość MŚP w Europie nie posiada praw własności intelektualnej, te, które są właścicielami takich praw, osiągają znacznie wyższy przychód w przeliczeniu na pracownika. W przypadku dużych przedsiębiorstw przychód na pracownika jest o 18% wyższy w gronie podmiotów będących właścicielami praw własności intelektualnej niż podmiotów niebędących właścicielami takich praw. Analiza pokazuje, że prawie sześć z dziesięciu dużych przedsiębiorstw w Europie to właściciele praw własności intelektualnej, chociaż związek z wysokim przychodem na pracownika jest mniej dostrzegalny niż w przypadku MŚP.

Tabela E3: Główne wyniki analizy ekonometrycznej

	Różnica w przychodzie na pracownika między właścicielami PWI a podmiotami niebędącymi właścicielami PWI
Duże przedsiębiorstwa	+18%
MŚP	+68%
Ogółem	+55%

⁴ Artykuł 2 załącznika do zalecenia Komisji z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (2003/361/WE) zawiera definicję MŚP, zgodnie z którą jest to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 250 pracowników i którego roczny obrót nie przekracza 50 milionów EUR lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów EUR.

Uwaga: Na podstawie obserwacji ogólnej liczby 120 983 przedsiębiorstw. Wszystkie różnice są istotne statystycznie, a poziom ufności wynosi 99%.

Analiza ekonometryczna przedstawiona w rozdziale 5 pokazuje, że wzrost wyników przedsiębiorstwa zależy od rodzaju i połączenia praw własności intelektualnej. Największe wzrosty przychodu na pracownika są powiązane z połączeniem znaków towarowych i wzorów oraz patentów, znaków towarowych i wzorów, kiedy to premie wynikowe wynoszą odpowiednio 63% i 60%. Podmioty będące właścicielami samych patentów osiągają przychód na pracownika wyższy o 43%, podmioty będące właścicielami samych znaków towarowych – 56%, podmioty będące właścicielami samych wzorów – 31%, podmioty będące właścicielami patentów i znaków towarowych – 58%, a podmioty będące właścicielami patentów i wzorów – 39%.

Omówienie i wnioski

Analiza przedstawiona w niniejszym opracowaniu potwierdza istnienie zdecydowanej pozytywnej zależności między posiadaniem różnego rodzaju praw własności intelektualnej a wynikami przedsiębiorstwa mierzonymi w przychodzie na pracownika i przeciętnym wynagrodzeniu. Ustalenie to jest spójne z wcześniejszym badaniem z 2015 r., jak również z badaniami dotyczącymi znaczenia własności intelektualnej na szczeblu sektora, a także z badaniem z 2019 r. obejmującym przedsiębiorstwa odnotowujące wysoki wzrost, w ramach którego ustalono pozytywną zależność między działalnością przedsiębiorstwa związaną z prawem własności intelektualnej a prawdopodobieństwem uzyskania wysokiego wzrostu w kolejnych latach (EUP/EUPO, 2019).

Wyniki te należy interpretować z ostrożnością, jak w przypadku każdej analizy statystycznej. Nie stanowią one rozstrzygającego dowodu, że zachęcanie przedsiębiorstw do korzystania z praw własności intelektualnej na większą skalę spowoduje wzrost ich wyników. Badanie wskazuje na istnienie pozytywnej zależności między przedsiębiorstwami będącymi właścicielami praw własności intelektualnej a ich wynikami (wyrażonymi jako przychód na pracownika). Może istnieć kilka mechanizmów, za sprawą których posiadanie praw własności intelektualnej może wiązać się z wynikami. Na podstawie dostępnych danych nie sposób jednak rozstrzygnąć tej kwestii w ramach prezentowanej tu analizy.

Pozytywna zależność między posiadaniem praw własności intelektualnej a wynikami gospodarczymi jest szczególnie silna w przypadku MŚP. Jednocześnie mniej niż 9% MŚP uwzględnionych w próbie to właściciele jednego z trzech rodzajów praw własności intelektualnej uwzględnionych w badaniu. Przyczyny niskiego poziomu wykorzystania praw własności intelektualnej są przedmiotem ankiety EUIPO prowadzonej wśród europejskich MŚP (EUIPO, 2019). Z badania tego (oraz z wcześniejszej edycji badania przeprowadzonej w 2016 r.) wynika, że do barier napotykanych przez MŚP zalicza się brak wiedzy na temat praw własności intelektualnej, postrzeganie procedur rejestracji jako złożonych i kosztownych, a także wysokie koszty egzekwowania tych praw, co stanowi szczególne obciążenie dla MŚP (EUIPO, 2017). Z uwagi na powyższe oraz na znaczenie MŚP w gospodarce europejskiej EPO i EUIPO podejmują działania, występując w charakterze urzędów ds. własności intelektualnej, aby reagować na te obawy i umożliwić europejskim MŚP pełne czerpanie korzyści z własnych innowacji i własności intelektualnej w kontekście planu strategicznego EPO na 2023 r., planu strategicznego EUIPO na 2025 r., za pośrednictwem programu na rzecz MŚP oraz opracowanej przez Komisję Europejską strategii na rzecz MŚP ogłoszonej na początku 2020 r. (Komisja Europejska, 2020).